18/01/2021

“Ένα μάθημα για τον Χριστό από τον Μ. Αθανάσιο”

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ’

Εἶχε δίκαιο, ὁ ἐθνικός μας ἱστορικός, ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, ὅταν ἔγραφε, ὅτι ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, «ἀπέβη ὁ ἁγιώτερος τῶν ἡρώων ἤ μᾶλλον ὁ ἡρωϊκώτερος τῶν ἁγίων» (Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. 2, σελ. 510), καί πολύ περισσότερο εἶχε δίκαιο, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὅταν ἔλεγε: «Ἀθανάσιον ἐπαινῶν ἀρετήν ἐπαινέσομαι˙ ταὐτόν γάρ ἐκεῖνόν τε εἰπεῖν καί ἀρετήν ἐπαινέσαι» (ΒΕΠΕΣ 59, 148). Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, εἶναι ἀναντιρρήτως μία ἐκ τῶν περιφανεστέρων προσωπικοτήτων τῆς Ἐκκλησίας. Φλογερός μαχητής καί ὁμολογητής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἔλυσε θεμελιώδη προβλήματα καί θέματα τῆς Ἐκκλησίας, ἀντιμετώπισε ἐπιτυχῶς τήν φοβερή αἵρεση τοῦ Ἀρείου καί θεμελίωσε πολύ οὐσιαστικά τήν ὀρθόδοξη χριστιανική τριαδολογία, ἤδη ἀπό τόν 4ο αἰῶνα. Ὑπέστη βέβαια πολλές διώξεις καί ἐξορίες, ἀλλά πάντοτε παρέμενε μέ ἀκατάβλητο θάρρος, μέ ἀδαμάντινο χαρακτῆρα, μέ

ἀκλόνητη πίστη, μέ ἀκάματη σταθερότητα στήν ὀρθόδοξη διδασκαλία. Ἐκοιμήθη τό 373, δράσας ὡς Ἐπίσκοπος 45 ὁλόκληρα ἔτη, ἐκ τῶν ὁποίων διῆλθε πλέον τῶν 15 στήν ἐξορία. Στίς 18 Ἰανουαρίου τιμᾶται ἀπό τήν Ἐκκλησία ἡ μνήμη του καί στίς 2 Μαΐου ἡ ἀνακομιδή τῶν ἱερῶν λειψάνων του.

Ὡστόσο, στίς ἡμέρες μας ἑλκύει τήν προσοχή μας ἕνα θέμα στό ὁποῖο χρειάζεται πολλή καθοδήγηση καί χριστιανική μόρφωση καί αὐτό τό θέμα εἶναι τό Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό Πανάγιον Πρόσωπον, τό ὁποῖο συνεχῶς βάλλεται ἤ κακοποιεῖται ἤ ἐμπαίζεται ἤ δέχεται τά πυρά τῆς τυραννίας τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἐπί πλέον κυκλοφορεῖ καί μία ἀντιευαγγελική ρητορική καί φρασεολογία περί τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί πολύς κόσμος ἐξακολουθεῖ νά βρίσκεται σέ ἄγνοια ἤ ἡμιμάθεια ἤ καί σέ ἀποξένωση ἀπό τό θεανδρικό Πανάγιον Πρόσωπο τοῦ Κυρίου.

Κατά συνέπειαν, τυγχάνει ἀρήδιλος ἀνάγκη νά ἀναθερμανθεῖ ἡ ἀλήθεια περί τοῦ Χριστοῦ, ὡς τοῦ Μοναδικοῦ Λυτρωτοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀπό τήν ἁμαρτία καί τόν θάνατο. Πλεῖστοι λησμονοῦμε ὅτι ὁ Χριστός εἶναι τό Α καί τό Ω πάσης θεωρίας καί πάσης ζωῆς, ὅτι εἶναι γιά τόν καθένα μας τό Φῶς, ἡ Ἀλήθεια, ἡ Ζωή, τό Ὕδωρ, ἡ Ἀνάστασις, ἡ Ἀγάπη, ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς μας. Λησμονοῦμε ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενί ἡ σωτηρία οὐδέ γάρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπό τόν οὐρανόν τό δεδομένον τοῖς ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. δ’,12). Καί τό Ὄνομα, «τό ὑπέρ πᾶν ὄνομα» εἶναι ὁ Χριστός. Ἔπειτα ἔχει διαπιστωθεῖ καί τοῦτο, ὅτι λόγος περί Θεοῦ ἤ περί θρησκείας ἀσφαλῶς καί γίνεται. Ἀλλά λόγος περί τοῦ Χριστοῦ ἀποφεύγεται. Ὁδηγούμεθα ὀλίγον κατ’ ὀλίγον σέ μία ἀποχριστιανοποίηση τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐν Χριστῷ ζωή θεωρεῖται πολλάκις ἐμπόδιο γιά τήν ἀνομία μας, γιά τήν ἐπιβολή τῆς πολύμορφης ἁμαρτίας. Ὁ Χριστός βρίσκεται σέ ἐξορία, μακράν τοῦ ἰδιωτικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐπαγγελματικοῦ καί δημόσιου βίου. Ὁ σύγχρονος ἐκκοσμικευμένος καί ὑλόφρων ἄνθρωπος διαπιστώνουμε ὅτι δέν θέλει τόν Χριστό στή ζωή του.

Γι’ αὐτό, ἀξίζει νά ἀφήσουμε τόν Μέγα Ἀθανάσιο νά μᾶς ὁδηγήσει καί πάλιν στή ζῶσα χριστοκεντρικότητα. Ὁδηγός εἶναι τά σπουδαιότατα συγγράμματά του. Σ’ αὐτά, κυρίως στό «Περί ἐνανθρωπήσεως», στό «Κατά ἀρειανῶν Α’ – Γ’», στό «Περί τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου» ἀλλά καί σέ ὁμιλίες του ὅπως «Εἰς τό πάθος τοῦ Κυρίου καί εἰς τόν Σταυρόν», ὁ σοφός Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀληθῶς, ἔρχεται καί μᾶς καθοδηγεῖ στήν σώζουσα ἀλήθεια περί τοῦ Προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ μέγας αὐτός Ἱεράρχης στηρίζεται στήν Ἁγία Γραφή καθ’ ὅτι γράφει: «Οἱ Γραφές διά θεολόγων ἀνδρῶν παρά Θεοῦ ἐλαλήθησαν καί ἐγράφησαν˙ ἡμεῖς δέ παρά τῶν αὐταῖς ἐντυγχανόντων θεοπνεύστων διδασκάλων, οἵ καί μάρτυρες τῆς Χριστοῦ θεότητος γεγόνασι, μαθόντες μεταδίδομεν» (Περί ἐνανθρωπήσεως, PG 25, 196).

Ἔπειτα, ἄν στήν αἱρετική του δοξασία, ὁ δυσσεβής ἐκεῖνος Ἄρειος, διεκήρυττε

ὅτι, «ὅπως ὅλα τά κτίσματα, ἔτσι καί ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ εἶναι κτίσμα καί ποίημα καί ὅπως ὅλα δέν ἦσαν πρότερον ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ’ ἔγιναν ὕστερον, ἔτσι καί Αὐτός, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἦτο κάποτε καιρός, κατά τόν ὁποῖον δέν ὑπῆρχε, ἀλλ’ ἔχει καί Αὐτός ἀρχή», ὁ θεοφόρος Μέγας Ἀθανάσιος ἔρχεται καί ἀντικρούει, θεολογεῖ καί θεμελιώνει τήν Χριστολογία, ὅπως τήν ἐξέφρασε καί διετύπωσε κατόπιν ἡ Α’ Οἰκουμενική Σύνοδος τό 325 στή Νίκαια τῆς Βιθυνίας. Χρησιμοποίησε ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος τίς σπουδαιότατες ἐκφράσεις «γέννημα τῆς οὐσίας», «Υἱός φύσει μονογενής», «φύσει καί ἀληθινός Υἱός», «Λόγος ἐστίν ἀΐδιος φύσει τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὁ Υἱός» τίς ὁποῖες καί διαβάζουμε στό «Κατά ἀρειανῶν», δεύτερο ἔργο του. Ἡ Α’ Οἰκουμενική Σύνοδος τελικά, μέ τήν θεολογική συνδρομή τοῦ Μεγ. Ἀθανασίου δογμάτισε τά σχετικά γνωστά ἄρθρα στό Σύμβολο τῆς Πίστεως περί τοῦ Χριστοῦ καί περαιτέρω ἀπεφάνθη τόν ἀφορισμόν εἰς τούς λέγοντας: «ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν» καί «πρίν γεννηθῆναι οὐκ ἦν» καί ὅτι «ἐξ οὐκ ὄντων» ἐγένετο, ἤ «ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως» ἤ «οὐσίας» ἤ «κτιστόν» ἤ «τρεπτόν» ἤ «ἀλλοιωτόν» τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ. Ὁ θεόπνευστος Ἀθανάσιος μέ τήν ὅλη του παιδεία, πραγματικά θεολόγησε γιά νά κατανοηθοῦν σαφῶς οἱ δύσκολες ἔννοιες καί λέξεις: Θεός καί Υἱός, γέννησις καί αἰωνιότητα, ὁμοούσιον καί ὑπόστασις, ἡ ἐκ Πατρός γέννησις καί ἡ ἐν χρόνῳ γέννησις, ἡ ἐνανθρώπησις, ἡ ἐν Χριστῷ κένωσις κ.ἄ.

Ἕνα ἀκόμη σημαντικό σημεῖο τῆς χριστολογίας τοῦ Ἀθανασίου, τό ὁποῖο ὀφείλουμε νά ἀναφέρουμε εἶναι ἡ σύναψη τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἄλλως ἡ δυνατότητα τῆς σωτηρίας του. Δηλαδή, γράφει, πολύ χαρακτηριστικά, ὁ ἱερός Πατήρ καί Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας ὅτι: «Εἰ κτίσμα ἦν ὁ Υἱός, ἔμενεν ἄνθρωπος οὐδέν ἧττον θνητός, μή συναπτόμενος τῷ Θεῷ. Οὐ γάρ κτίσμα συνῆπτε τά κτίσματα τῷ Θεῷ, ζητοῦν καί αὐτό τόν συνάπτοντα· οὐδέ τό μέρος τῆς κτίσεως σωτηρία τῆς κτίσεως ἄν εἴη, δεόμενον καί αὐτό σωτηρίας... κατά τήν συγγένειαν τῆς σαρκός ἠλευθερώθημεν καί λοιπόν συνήφθημεν καί ἡμεῖς τῷ Λόγῳ» (Κατά ἀρ. Β’ 69) καί ἔπειτα: «Οὐκ ἄν ἐθεοποιήθη ὁ ἄνθρωπος, εἰ μή φύσει ἐκ τοῦ Πατρός καί ἀληθινός καί ἴδιος αὐτοῦ ἦν ὁ Λόγος ὁ γενόμενος σάρξ. Διά τοῦτο γάρ τοιαύτη γέγονεν ἡ συναφή, ἵνα τῷ κατά φύσιν τῆς θεότητος συνάψῃ τόν φύσει ἄνθρωπον καί βέβαια γένηται ἡ σωτηρία καί ἡ θεοποίησις αὐτοῦ» (ὅπ. παρ. 70).

Ἔτσι ἔχει παραμείνει στή θεολογία τῆς Ἐκκλησίας τό μέγα ἀπόφθεγμά του ὅτι: «ὁ Λόγος ἐνηνθρώπησεν ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν» (PG 25, 192). Αὐτά τά λόγια σαφῶς καί καταφάσκουν τήν σωτηριολογική χριστολογία τοῦ θεοφόρου πατρός.

Ἕνα δέ τελευταῖο σημεῖο, ἄξιο προσοχῆς, τῆς διδασκαλίας τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου εἶναι καί ἐκεῖνο, τό ὁποῖο ἀναφέρεται στό θέμα τοῦ θανάτου, διότι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐννοεῖται ὅτι ἔχει ὡς προϋπόθεση τόν θάνατο τῆς μεταπτωτικῆς φθορᾶς. Ἔτσι ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ «συνιδών ὅτι ἄλλως οὐκ

ἄν λυθείη τῶν ἀνθρώπων ἡ φθορά, εἰ μή διά τοῦ πάντως ἀποθανεῖν, οὐχ οἷον τε δέ ἦν τόν Λόγον ἀποθανεῖν, ἀθάνατον ὄντα καί τοῦ Πατρός Υἱόν, τούτου ἕνεκεν τό δυνάμενον ἀποθανεῖν ἑαυτῷ λαμβάνει σῶμα, ἵνα τοῦτο τοῦ ἐπί πάντων Λόγου μεταλαβόν, ἀντί πάντων ἱκανόν γένηται τῷ θανάτῳ καί διά τόν ἐνοικίσαντα Λόγον ἄφθαρτον διαμεῖναι καί λοιπόν ἀπό πάντων ἡ φθορά παύσηται τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι» (PG 25, 112). Ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπησίν Του «ἠφάνισε τόν θάνατον» καί θά γράψει ὁ Μ. Ἀθανάσιος: «Ὅθεν, ὁ Χριστός, εἰκότως ἔλαβε σῶμα θνητόν, ἵνα καί ὁ θάνατος ἐν αὐτῷ λοιπόν ἐξαφανισθῆναι δυνηθεῖ καί οἱ κατ' εἰκόνα πάλιν ἀνακαινισθῶσιν ἄνθρωποι» (ὅπ. παρ. 120). Ἐπέτυχε τελικά τήν ἀφθαρσία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, καθ' ὅτι ὁ Χριστός «εἰ καί ἀπέθανε (τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ) διά τό ὑπέρ πάντων λύτρον, ἀλλ' οὐκ οἶδε φθοράν. Ὁλόκληρον γάρ ἀνέστη, ἐπεί μηδέ ἄλλου τινός ἀλλ' αὐτῆς τῆς ζωῆς ἦν τό σῶμα» (ὅπ. παρ. 133). Ὁ Κύριος εἶναι, λοιπόν, ἡ αὐτοζωή, ἡ Ἀνάστασις καί δώρησε στόν ἄνθρωπο τήν ἀνάσταση. Συγκεκριμένα γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος: «Ὕστερον ἐπί σωτηρίᾳ τῶν πάντων ἔλαβε σῶμα καί τήν μέν οἰκουμένην περί Πατρός ἐδίδαξε, τόν δέ θάνατον κατήργησε, πᾶσι δέ τήν ἀφθαρσίαν ἐχαρίσατο διά τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἀναστάσεως, ἀπαρχήν ταύτης τό ἴδιον ἐγείρας σῶμα, καί τρόπαιον αὐτό κατά θανάτου καί τῆς τούτου φθορᾶς ἐπιδειξάμενος τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ». (ὅπ. παρ. 152). Καί σ' ἄλλο σημεῖο ὑπογραμμίζει: «Οὐκ ἀπολλύμεθα διαλυόμενοι, ἀλλ' ὡς σπειρόμενοι ἀναστησόμεθα, καταργηθέντος τοῦ θανάτου κατά τήν τοῦ Σωτῆρος χάριν» (ὅπ. παρ. 132). Καί γι' αὐτόν τόν θάνατον, ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, θά τονίσει: «Πάλαι μέν γάρ πρίν τήν θείαν ἐπιδημίαν γενέσθαι τοῦ Σωτῆρος, φοβερός ἦν καί αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ὁ θάνατος, καί πάντες τούς ἀποθνήσκοντας ὡς φθειρομένους ἐθρήνουν˙ ἄρτι δέ τοῦ Σωτῆρος ἀναστήσαντος τό σῶμα, οὐκέτι μέν ὁ θάνατος ἐστι φοβερός, πάντες δέ οἱ τῷ Χριστῷ πιστεύοντες, ὡς οὐδέν αὐτόν ὄντα πατοῦσι».

Μετά ἀπ' ὅλα αὐτά, οὐδόλως θά πρέπει, οὔτε νά μυθολογοῦμε, οὔτε νά χλευάζουμε «γελῶντες μέ τά ἀχλεύαστα», οὔτε νά λέγουμε ἄτοπα καί ἀθεολόγητα ρήματα, ἀλλά καί οὔτε νά παραβαίνουμε τίς θεῖες ἐντολές. Πρός τόν Σωτῆρα Χριστόν νά προσβλέπουμε, γιατί ὅπως πάλιν γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος: «Τά ψυχικά πάθη περιεῖλε (=καθάρισε) τῶν ἀνθρώπων ὁ Χριστός, ὥστε τούς μέν πόρνους σωφρονεῖν, τούς δέ ἀνδροφόνους μηκέτι ξίφους κρατεῖν, τούς δέ δειλία προκατεχομένους ἀνδρίζεσθαι» (ὅπ. παρ. 185). Καί ὡς ἐπίσης διακηρύττει ὁ ἱερός πατήρ, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός εἶναι ὁ Σωτήρ τοῦ κόσμου, ὁ «ἔλκων εἰς εὐσέβειαν, πείθων εἰς ἀρετήν, διδάσκων περί ἀθανασίας, εἰς πόθον τῶν οὐρανίων ἐνάγων, ἀποκαλύπτων τήν περί τοῦ Πατρός γνῶσιν, τήν κατά τοῦ θανάτου δύναμιν ἐμπνέων, ἑκάστῳ δεικνύων ἑαυτόν καί τήν τῶν εἰδώλων ἀθεότητα καθαιρῶν». (ὅπ. παρ. 149).

Πλήν ὅμως, διαπιστώνουμε, μετά πολλῆς θλίψεως, ὅτι οἱ ἄνθρωποι, καί σήμερα

ἔπειτα ἀπό 20 αἰῶνες ἀγνοοῦν καί ἐπισωρεύουν ἀρνητικούς λογισμούς καί δέν κατανοοῦν τήν θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Εὑρίσκονται μακράν ἀπό τήν ὀρθή ἀπάντηση στό κορυφαῖο ἐρώτημα: Τί εἶναι ὁ Χριστός; Κατ' ἀκολουθίαν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ καί αὐτή ἡ ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας καθίσταται ἀκατανόητη. Καί ἀκόμη περισσότερο, ἡ ὅλη συμπεριφορά ἀλλά καί ἡ διαλεκτική εἶναι ὡς «υἱῶν ἀπειθείας», ἀσεβείας καί ἀνυπακοῆς ὡς πρός τήν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία. Ἔτσι τό Εὐαγγέλιον παραμένει κλειστό, ἡ θεία ἀποκάλυψη περίεργον τι καί ἡ κατά Χριστόν μάθηση ἀποβαίνει ἐξοβελιστέα. Εἶναι δέ γνωστόν, ὅτι κατά διάφορα χρονικά διαστήματα κυκλοφοροῦν πολλά βιβλία στή κατηγορία τῶν ἔργων fiction (μυθοπλασία). Εἶναι ἀποκυήματα τῆς φαντασίας τῶν συγγραφέων μέ ἐντυπωσιακούς ἐμπορεύσιμους τίτλους, πού θέλουν, αὐτά τά βιβλία, νά παρουσιάσουν τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά δυστυχῶς τό ἀλλοιώνουν καί τό παραμορφώνουν. Καθίστανται ἔτσι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ἀσεβεῖς καί ἀνίεροι.

Καλούμεθα, λοιπόν, σέ μία βαθύτερη ἐκ νέου κατανόηση τοῦ θεανδρικού Προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Προβάλλει ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη ἐπανακατήχησης καί ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ μας. Ὡς ὡραιότατα ἔχει λεχθεῖ «δέν ὑπάρχουν πολλά ἤ ὀλίγα, οὔτε μικρά ἤ μεγάλα προβλήματα. Τό μόνο πρόβλημα εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ Χριστοῦ ἀπό τήν ζωή μας». Καί βέβαια, ἡ γνώση τοῦ Χριστοῦ, ἡ προσέγγιση τοῦ Παναγίου Προσώπου Του δέν εἶναι ἁπλῶς μία ἱστορία τοῦ παρελθόντος, οὔτε μία θεωρητική ἐνατένιση. Εἶναι μία βιωματική προσέγγιση, ἕνας τρόπος ζωῆς, μία μυστηριακή κοινωνία μαζί Του. Μόνον τότε, θά αἰσθανθεῖ ὑπαρξιακά ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Χριστός εἶναι τό «Φῶς τοῦ κόσμου», ὁ «Ποιμήν ὁ καλός», ὁ «Ἄρτος ὁ ζῶν», ἡ «Ἀνάστασις», ὁ «Ὤν καί ὁ Ἦν καί ὁ Ἐρχόμενος». Καί ὁ Κύριος συνεχῶς ἔρχεται στή ζωή τοῦ καθενός. Εἶναι ὁ εὐγενέστερος ἐπισκέπτης τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου, τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐτός ὁ Χριστός, διαβεβαιώνει: «Ἰδού ἕστηκα ἐπί τήν θύραν καί κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καί ἀνοίξῃ τήν θύραν καί εἰσελεύσομαι πρός αὐτόν καί δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καί αὐτός μετ' ἐμοῦ» (Ἀποκ. γ', 20).

Ἐξερχόμενοι, λοιπόν, ἀπό τό τῆς Ἀλεξανδρείας σπουδαστήριον, τοῦ πανσόφου Ἱεράρχου, τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου «ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ» πολιτευσώμεθα.